

AZ ELJÖVENDŐ KONZERVATIVIZMUS

NEMZETÁLLAMRÓL, A SZOCIÁLIS KÉRDÉSÉRŐL ÉS EURÓPÁRÓL

B E N E D I K T K A I S E R

„Meg kell találnunk, illetve akár újra fel kell fedeznünk a múltban mindig is fellelhető és a jövőben is létező egészséges rend alapját. [...] Csak az eszközök és a nevek változnak. Ebben az értelemben Albrecht Erich Güntherrel kell egyetértőnünk, aki szerint a konzervativizmus nem a régihez való ragaszkodást, hanem a mindenkor érvényes értékek szem előtt tartását jelenti.”

Ernst Jünger¹

Nyugat-Európában általánosságban, de különösképpen Németországban, a jelenkori „konzervativizmus” gyakorta valamiféle kiüresedett ismérvnek tűnik. Vagyis: az eddigiekhez képest még inkább igaz az, hogy ebbe a terminusba eltérő világnézeti alkotóelemeket lehet beilleszteni, és eltérő álláspontokat lehet befoglalni. Németországban parlamenti, pártpolitikai szinten ez azt jelenti például, hogy az Alternatíva Németországért (AfD) „nemzeti konzervatív” vagy simán konzervatívnak számít. A jelenleg hivatalban lévő szövetségi kancellár, Angela Merkel Kereszténydemokrata Uniója (CDU) sok baloldali véleményformáló, de a *mainstream* média szerint is konzervatív. Egyesek szerint még a polgári baloldali, antifasiszta Zöldek (Grüne) soraiban is találunk konzervatív szereplőket. Ha azonban a német Bundestag legnagyobb ellenzéki pártja – az AfD mint jobboldali gyűjtőpárt – is konzervatív, Merkel közép-liberális uniója úgy mond konzervatívként kormányoz, sőt a baloldali-liberális Szövetségso/Zöldek is integrál konzervatív politikusokat, úgy politikai értelemben maga a konzervatív fogalom értelmetlenné vált.

KI SZÁMÍT KONZERVATÍVNAK?

A pártpolitikán túl, a politika előfeltételeit magában hordó kulturális, társadalmi szférában és a médiában, vagyis metapolitikai szinten sem jobb a helyzet a bevezetőben jelletteknél. Ezen a síkon is konzervatívként címkézik a legkülönbözőbb, egymásnak legalábbis részben ellentmondó pozícióit és álláspontot: a tömegmédiában például konzervatívnek nevezik azokat a gazdaságilag liberális publicistákat, akik kizárólag a gazdasági mutatók elsőségében és a materialista tanokban hisznek; ugyancsak konzervatívnek számítanak azok a transzatlanti lobbisták, akik mindent az Amerikai Egyesült Államokkal szembeni feltétlen hűségükből vezetnek le; még gyakran azokat a közönségesen iszlámmelleneseket is konzervatívként jellemzik egyesek, vagy akár ők saját magukat is így nevezik, akik kizárólag ezt az egyet képviselik programjukban.

¹ Ernst JÜNGER: *Rivarol* [1956] Fischer Bücherei, Frankfurt–Hamburg, 1962. 54.

A gondolkodás ilyen szintű regresszióját és egy kifejezés ilyen mértékű hanyatlását helyhiány miatt ezen a ponton nem tudjuk teljes egészében elmagyarázni, illetve történelmileg levezetni. Összefoglalva mégis célszerű arra felhívni az olvasók figyelmét, hogy a konzervativizmus lényegének elértéktelenedésére utaló tendencia annak az 1945-ös német vereségből adódó változásnak a folyamánya, amelynek eredményeképpen a konzervativizmust csupán olyan pillérek helyettesítőjeként tűrik meg, mint a becsületesség, a polgáriasság és a politika-mentes állhatatosság. A II. világháborút követően tagadták, illetve nyíltan szembeszálltak a konzervativizmus világnézeti vezérirányzataival, amelyek a 19. századi porosz konzervativizmustól kezdve az ezt követő, 20. század eleji „olyan dolgokat alkotni, amelyeket érdemes megőrizni”-típusú (Arthur Moeller van den Bruck) forradalmi konzervativizmusig (*conservative Revolution*) meghatározóak voltak. Az „autentikus konzervativizmus” (Felix Dirsch) 1945 után marginális helyzetbe kényszerült Németországban, lángját ma már szinte kizárólag a nonkonform német *Sezession* folyóirat és olyan kiadók, mint az Antaios, valamint a Jungeuropa kiadók körüli újjobboldali körök tartják életben. Ezek az autentikus konzervativizmust, mint metapolitikai irányzatot, újfajta kérdésfelvetések és ellentmondások alapján gondolják tovább, amely részben a pártpolitikai síkon tevékenykedő AfD-re és annak környezetére is kihat.

AZ ELJÖVENDŐ KONZERVATIVIZMUS

Az autentikus és – remélhetőleg – egyben az eljövendő konzervativizmus szerint tehát nemcsak a világosan felismerhető, világnézeti ellenfelekkel kell szembe szállni, hanem azokkal is, akik hamis zászló alatt hajóznak, és akik a konzervativizmusra világnézeti szempontból antagonisztikus álláspontokat fognak rá. De mit is jelent az autentikus konzervativizmus, amely egy eredeti, eljövendő, forradalmi (vagyis alakító, teremtő) konzervativizmust testesít meg?

Az eljövendő konzervativizmus egyrészt szolidáris, másrészt patrióta.² A konzervativizmus a szolidáris gondolkodást és a szolidáris cselekvést – azaz a praktikus és a konkrét szolidaritást – olyan „társadalmi jelenségbe való beágyazódásként” igazolja, amely iránt az egyén az őt törvényszerűen körbevevő közösség részeként felelősséggel tartozik. A szolidaritás a latin *solidus* szógyökből (szilárd, teljes) vezethető le „a teljesség iránti elkötelezettség” értelmében.³ A szolidaritáshoz társul a patriotizmus mint közjó-orientált magatartás és cselekvés, és mint a védelmezendő és megőrzendő önazonossághoz és a kulturális tulajdonhoz való elköteleződés. Ez a két forma kölcsönösen függ egymástól: „közösségi szellem (polgári tudat) nélkül nincsen közjó. Szolidaritás nélkül pedig nem garantálható a köztársasági szabadság fennmaradása. Patriotizmus nélkül pedig nincsen patria.”⁴ Ez kibontva azt jelenti, hogy aki különálló emberként a teljes egészet, a hazáját, a szülőföldjét, a saját kulturális hovatartozását nem értékeli, az a saját közössége tagjai számára sem fog kölcsönös felelősséget érezni, hanem csak az ént, vagy csak hibrid rész-, illetve pótidentitást ismer. Így azonban, különösen az elkövetkezendő bizonytalan évtizedekben, képtelenség olyan államot működtetni, amely a konfliktusokkal terhelt jövő ellen fel lenne vértézve.

Mivel az eljövendő konzervativizmus szolidáris és patrióta, ezért valamenynyí politikai oldal értelmes és közjóorientált erői számára lehetőséget jelent. A konzervativizmus feloldja az ellentmondásokat, és nem bocsátkozik csatározásokba, szétválásokba, a múlt állítólagosan „leküzdhetetlen” akadályainak leküzdésébe. Jobboldali szemléletként ott, ahol szükséges és elkerülhetetlen, (vélt és valós) baloldali elemeket is integrál magába. Hiszen csak olyan „gondolkodásmód alapján lehet megközelíteni a jövőben bekövetkező és jelenleg kétségbeesésre okot adó problémákat, amely a két oldal közötti szintézist iglenli

autentikus
és eljövendő
konzervativizmus

² Lásd részletesen: Benedikt KAISER: *Solidarischer Patriotismus. Die soziale Frage von rechts*. Antaios, Schnellroda, 2020.

³ Heinz BUDE: *Solidarität. Die Zukunft einer großen Idee*. Hanser, München, 2019. 25., 34.

⁴ Uo.

és foganatosítja”,⁵ ahogyan arra a forradalmi konzervatív Hans Zehrer egyik kulcsszójában örök érvényű módon rámutatott. Mivel Zehrer kinyilatkoztatása immár kilencvenéves, és mivel a németországi és európai politikai, társadalmi és gazdasági viszonyok meglehetősen átalakultak, ezért az eljövendő konzervativizmus nemcsak szolidáris és patrióta, hanem európai is kell, hogy legyen.

Az Európai Unió életünk valamennyi területére kihat: Németországban az elfogadott jogszabályok 70 százalékát uniós szinten kell elfogadtatni a megfeleltetés érdekében. Legkésőbb 2009-től kezdődően, a Lisszaboni Szerződés életbelépésével „európaizálták” a jogszabályalkotási folyamatot, amelynek a magyar állampolgároknak éppúgy alá kell vetniük magukat, mint a németeknek, lengyeleknek vagy spanyoloknak. Ha egy politikai erő – mint a konzervativizmus – ezen a téren nemzeti szinten, szűklátókörű módon támad, tehát anélkül, hogy európai szinten megbízható és világnézetiileg valamelyest hozzáillő partnereket találna, úgy reálpolitikai értelemben eredménytelenségre van ítélve.

Am eközben a metapolitika világát is érdemes fontolóra venni! A kulturális fejlemények és változások nem állnak meg az országhatároknál, a szellemi és ideológiai folyamatok pedig még kevésbé. Aki nagyra értékeli saját népét és nemzetét, és aki meg akarja őrizni ezek különlegességeit, csak akkor érhet el hathatós eredményt, ha stabil szövetséget köt azokkal az aktorokkal, akik a saját hazájukban szintén a nemzet és a nép érdekeiért dolgoznak. A politikai felfogás e szintjéhez társul még a pozitív európaiság érzelmi vonatkozású komponense is. Egy ilyen Európa létezését biztosan nem az EU határai alapján határozzák meg. A pozitív európaiság pontosan tisztában van azzal, hogy Európa szíve ugyanúgy dobog Belgrádban és Bernben, mint az EU-tagállamok fővárosaiban. Európa régen is és most is jóval több, mint az EU. Európa az, amit a térségünkben mindannyian kihozunk, így Európa jövője alapvetően a következő két út mentén alakulhat: Európa vagy egy közösen létrehozott védőburok lesz az őshonos európaiak számára, vagy olyan lesz, mint „EU-Európa”, amely a nyitott határokat, nyílt társadalmakat és nyitott piacokat helyezi előtérbe, és Európa fokozatos hanyatlásához vezet. „Társadalmunk tényleges és gyökeres újjáépítésének kulcsa nem nemzeti, hanem európai szinten található”⁶ – fogalmaz David Engels az előzőkkel kapcsolatban. Ez a megállapítás *hosszú távon* kétségtelenül helyes.

SZOCIÁLIS KÉRDÉS – NEMZETI VÁLASZ?

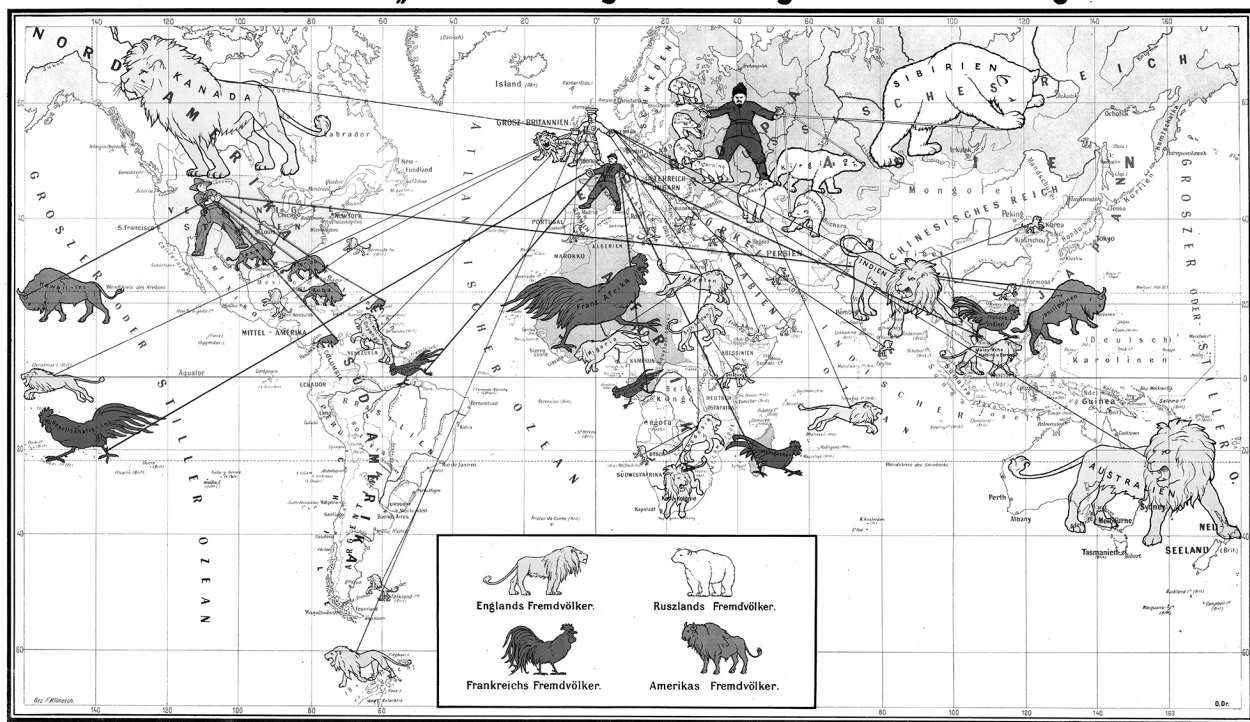
Megállapíthatjuk, hogy – amint azt a jelen lévő és várhatóan majd végső rohamra induló Covid-19 miatt bekövetkező koronavírus-válság is mutatja – valamennyi szuverenitást korlátozó intézkedés ellenére, egyelőre a cselekvés első számú szintje a nemzetállamoké marad. A nemzetállamokon belül, vagyis Európa egy-egy konkrét nemzetének konkrét államában fognak elsőként egymásnak ütközni a társadalmi, gazdasági és etnikai jellegű ellentmondások. A működőképességében nagy deficitekkel küzdő brüsszeli apparátustól ebben a tekintetben aligha számíthatunk megoldásra; EU-Európa (vagyis nem önmagában Európa) egy közös piac, több százmillió különálló piaci részvevővel – ez nem jelent olyan védőernyőt a népek számára, amelynek révén cselekvőképes és politikailag egységes módon alkalmas lenne az egyre fenyegető problémák leküzdésére. Ezek a problémák, a Nyugat-Európában bizonyossággal bekövetkező etnokulturális konfliktusok mellett, főként a társadalmi gondoskodást érintik majd.

Ha egy német szerző az EU-alapú „európaizálás” korában a szociális gondoskodás kérdéseiről ír, mindenekelőtt arra kell emlékeztetnünk, hogy Németországban és Ausztriában a nemzetállam mint a társadalmi egyensúly érdekében tett intézkedések színtere példátlan (és gyakorta mégis el nem ismert) érdemekre tett szert. A gondoskodó jóléti államnak az elmúlt 150 évben – különböző ellenállási kísérletek ellenére – kiharcolt vívmányai (a széles körű nyugdíjat, a betegellátást és az ápolási szolgáltatásokat is beleértve) a mai napig relevánsak

⁵ Uo.

⁶ David ENGELS: *Was tun? Leben mit dem Niedergang Europas*. Renovamen, Bad Schmiedeberg, 2020. 203.

Was von der Entente übrig bliebe, wenn sie Ernst machte mit dem Selbstbestimmungsrecht ihrer eigenen Völker und die Zügel losliesse!

a népesség többsége számára. Emellett a Német Szövetségi Köztársaság – a szövetségi rendszer által az elmúlt években meghatározott negatív módosítások ellenére – világszinten példátlan tekintélyre tett szert az állam által felvállalt és teljesített gondoskodási és szolidaritási elv érvényesítése tekintetében. Mindezek mellett azonban be kell látnunk, hogy a 21. század részint teljesen más követelményeket hoz magával, mint az előző két évszázad.

Ha Európa egy sziget lenne, abból indulhatnánk ki, hogy a klasszikusan fennálló és önállóan cselekvő nemzetállamokból álló szerkezet továbbra is fenn tartható. Európa azonban nem egy sziget, hanem politikailag és gazdaságilag olyan globális konstellációkba beágyazott, amelyek befolyásolják Európa államait (és *vice versa*); ez egy olyan fejlemény, amelynek jelentősége egyre növekszik. A 20. századi szétszaggatott és megosztott Európa gazdaságilag, technológiailag, külpolitikailag és a hadászati stratégia tekintetében sem lenne életképes, legalábbis nem tekinthetnénk rá szuverén és ezzel együtt önállóan dönteni képes hatalmi tömbként. Ugyanis a térségidegen nemzetek már régóta felismerték a potenciális hatalmi vákuumot: az Új Selyemúton keresztül Kína infrastruktúrális és gazdasági területen Európa szívébe jut, Törökország a Balkán új külső aktora (a vahabizmus-exportáló Szaúd-Arábiával ellentétben a törököknek és a balkáni népeknek történelmileg közös múltjuk is van), Oroszország hagyományosan Kelet-Európában veszi ki részét a hatalmi versengésből, míg az USA különösen a balti államokat és Lengyelországot köti magához, a különböző öböl menti arab államok pedig a szunnita kisebbségek felett próbálnak befolyást szerezni.

Mindezek által sok európai állam és nemzet külső érdekellentéteknek van kitéve, amelyek gyengítik Európát, és amelyek az európai belső kohézió kárára egy-egy kiemelt területen erősíthetik a külső hatalmakat. Ehelyett néhány kérdés tekintetében – mint a biztonság, a migráció, a hadászat és a külpolitika – a nemzeti szuverenitás megőrzése mellett összeurópai megoldásokat kell találni, annak érdekében, hogy Európa pont ezeken a területeken lépjen fel egységesen, és a külső hatásokkal szemben rezisztens legyen. Európa tele van belső ellentmondásokkal, ezekkel meg kell küzdeni. Mivel azonban az önmegőrzés

Világbirodalmak és nemzetállamok –

„Mi maradna az antantból, ha a népek önrendelkezési jogát önmagán hajtáná végre?” feliratú német térkép 1919-ből (Cornell University)

elemi érdekünk, ezért a külső befolyásokat közösségi szinten kell távol tartani a kontinenstől. Az ilyen külső befolyások megjelenéséhez sokkal kedvezőbb helyzet alakul ki akkor, ha Európa államai és népei belső viszályok következtében eltávolodnak egymástól, és ezzel egy harmadik hatalom potenciális zsákmányává válnak.

EU-EURÓPA BELSŐ FRONTJA

A „belső front” különösen akkor kerül nehéz helyzetbe, ha az először-jelszavak nemcsak a populista szavazatmozgósítást szolgálják, hanem olyan jobboldali formációk egyetlen programjaként tűnnek fel, amelyek saját népüknek – a kor-szellemhez hű módon mindenből – „többet” ígérnek. Túl gyakran ragadunk le az „előszörnél” anélkül, hogy a szükségszerű „azutánról” morfondíroznánk. Ez nem mindig a mélyen gyökerező, valódi nemzeti meggyőződések miatt van így, sokszor csupán egy óriási félreértés az oka.

Németországban, de másutt is, számos jobboldali és konzervatív *eo ipso* tart az EU-apológia vádjától, amikor Európával kapcsolatban kell állást foglalnia. Azonban az egyes tagállamok nyugat-európai kereszténydemokrata és szociáldemokrata pártjai által formált jelenlegi EU-Európa nem egyenlő a térségek, nemzetek és népek Európájával, mint ahogyan ezt identitástudatos és ezáltal konzervatív nézőpontból szem előtt kellene tartani. EU-Európa ugyanis a térségek, nemzetek és népek megőrzésére és jólétére nem tekint elsődleges célként.

A jelenlegi EU-Európa sokkal inkább „egy olyan szövetsége az államoknak, amely a kapitalista gazdasági berendezkedést biztosító, áruk és szolgáltatások, személyek és a tőke szabad mozgását meghatározó elvek fenntartását

és fejlődését teremtette meg, és betonozta be azokat kvázi alapszerződésként.”⁷ EU-Európa, európai konzervatív szemszögből nézve, a szabadon mozgó áruk, a nyitott belső és gyakran külső határok (hamis) Európája. Ahogyan azt Eberhard Straub is megfogalmazta: EU-Európa egyértelműen nem a szociális gondoskodás és az identitás fogalmát követve működik, ahogyan pedig szükség lenne rá, hanem a piac Európája, ahol „minden áruvá, valamennyi emberi kapcsolat pedig anyagi kapcsolatává értéktelenedik”. Straub továbbá azt is állítja, hogy ebben a felállásban nem az európai létezés, hanem a fogyasztás vált kötelezővé, amint fogalmaz: „A derűs »piachívők« programja tehát abból áll, hogy az ember végfogyasztóvá fejlődjön. Szerintük a piac maga a megváltó, a megmentő, a felszabadító, egy olyan hitvallás hatalma, amely senkit nem hagy el, aki kegyelemből, buzgó módon, piackonformmá válik.”⁸

Ez a fajta piactól való függőség az Európai Unió DNS-ében gyökerezik. Ezért kellene egy ilyen uniót elutasítani (és hosszú távon pedig átalakítani vagy újjáépíteni), s nem azért, mert annak főszereplői közös külpolitikáról vagy kollektív biztonsági struktúráról álmodoznak. Till-Lucas Wessels egyik értekezésében jogosan hívja fel a figyelmet arra, hogy abban a jelenlegi uniós feltételrendszerben, amelyben élünk, nem lehet különválasztani az Európa-párti hozzáállást a szolidáris és patrióta magatartástól: szerinte az EU olyan jellegű bírálata, amely nélkülözi a kapitalizmus és a globalizmus identitástudatos kritikáját, erőtlen, mivel csak felületesen és a tünetek szintjén érinti a problémákat.⁹ Az eljövendő konzervativizmus szerint az európai politika elsődleges célját – az etnokulturális, népi és vallási szubsztancia megőrzését, a közösségi viszonyok biztosítását – nem lehet kizárólag egy olyan felállásban megvalósítani, amely „mint történelmi maradványt megsemmisíti az európai sokszínűséget, és amely az egységesítést észszerűbbé, kényelmesebbé és átláthatóbbá akarja tenni”. Ugyanis a piacot és a gazdaságot (vagyis a nagytőkét), azaz „a kapitalizmus valódi alkotóit” irritálják a „különbségek, az egyenlőtlenségek és a sajátosságok, helyett

7 Andreas WEHR: *Die Europäische Union*. Papyrossa, Köln, 2015. 129.

8 Eberhard STRAUB: *Zur Tyrannei der Werte*. Jungeuropa, Dresden, 2019. 92.

9 Uo.

Európa-párti hozzáállás,
szolidáris és patrióta
magatartás

konformitásra, alkalmazkodásra, koordinációra, kiszámíthatóságra van szükségük ahhoz, hogy ne vesztegessenek el időt, és pénzt spóroljanak” – írja Straub.¹⁰

EU: NÉPEK CSALÁDJA HELYETT ELITPROJEKT

Mindent összevetve, helytálló az EU-nak kifejezetten a nyugati elitek olyan liberálkapitalista (vagy globális kapitalista) karakterű projektjeként való bírálata, melynek során szóvá tesszük, hogy a piaci és a baloldali liberalizmus elitjeinek gazdasági teszterületeként Európát – tudatosan – elidegenítik saját önzonos lételemétől.

Az európai *mainstream* media több jelentős fórumán megjelenő amerikai gondolkodó, Jeremy Rifkin leplezetlenül áradozik Európa ilyen módon történő átalakításáról: „A globalizmus korszakában az emberi természet (*conditio humana*) újradefiniálása és az emberi intézmények átalakítása céljából Európa gigantikus és szakadatlan kísérletezési tereppé válik”. Szerinte az EU fejlődése egy olyan szintézist szemléltet, amely „a posztmodern érzékenységet az összetett perspektívákkal és a multikulturális gondolkodással szemben egy új univerzális vízióval kapcsolja össze”.¹¹ Még inkább fokozza az állítólagosan „Európai” Unió antieurópai jellegét az a tény, hogy ezen az európai népek kárára létrejövő, a transzatlanti tőke és annak Atlanti-óceánon inneni és túli vezérszurkolói – Rifkintől Habermasig, akik számára a hőn ünnepezt „posztnemzeti állapot” nyilvánvalóan csak az európai államokra vonatkozik – által ünnepezt „kísérletezési színtéren” a multikulturális, baloldali-liberális és antifasiszta nyomásgyakorló csoportok heterogén köre is örömmel osztozik. Rifkin és más, gyakran az Egyesült Államokban szocializált gondolkodók szerint az EU fejlődésének példaértékű szerepe van a *One World* és a globális társadalom kialakulásában. „A »Globális társadalom« jó néhány szinonimát foglal magába: »Egy világ« (*One World*), »emberiség«, »planetarizmus«, »mondializmus/globalizáció« stb. Ezeket leginkább az Európai Unió tapasztalatainak globális szinten történő ismétlődéseként, vagy az amerikai társadalmi modell egész világra történő kiterjesztéseként (azaz a Világ Egyesült Államaiként) kell elképzelnünk.”¹²

Brüsszel egyes beavatkozásai az emberek mindennapjaiba még az előző ténymegállapítást figyelembe véve sem fejezik ki azt a kulcsproblémát, amelyet sokkal inkább a „piaci EU” testesít meg teljes mivoltában, mégpedig mint az „európai kapitalizmus liberalizáló gépezete”,¹³ amelyben az európai népeket (miképpen a népeken belül az egyes honfitársakat is) gyakran inkább egymás konkurenseiként és kevésbé partnerekként értelmezik, függetlenül attól, hogy az EU nyugat-európai elitjei rendületlenül a közös „európai értékekről” és más hasonlókról fantáziálnak. Teljesen más azonban a helyzet: az EU pont az állítólagosan „páneurópai” jellege által szítja a sovinizmust, és uszítja egymás ellen az embereket, amit természetesen tagadnak, sőt általánosítva a jobboldali, konzervatív erőkre fognak rá (ezt ráadásul a konzervatívok, némi önkritikát gyakorolva itt, sokszor saját maguknak is köszönhetik).

AZ EURÓPAI GONDOLAT

Az európai gondolat mára már csak csökevényes változatként létezik, a koronavírus korszakában a nem létező közös, az egyes nemzeteken túlmutató válságmenedzsmentnek köszönhetően pedig európaiak milliói vonják kétségbe az Európai Unió szükségességét. Valójában az Európai Unió olyan formája teljes mértékben szükségtelen, amely a vírus ellen még egy kollektív fellépést sem képes életre hívni, annak ellenére, hogy egy közös stratégia döntő befolyással

¹⁰ Uo. 165.

¹¹ JEREMY RIFKIN: *Der Europäische Traum. Die Vision einer leisen Supermacht*. Campus, Frankfurt, 2004. 97.; ANDREAS WEHR: *Der europäische Traum und die Wirklichkeit. Über Habermas, Rifkin, Cohn-Bendit und die anderen*. Papyrossa, Köln, 2013. 23.

¹² ALEXANDER DUGIN: *Ethnos and Society*. Arktos, London, 2018. 221.

¹³ WOLFGANG STREECK: *Gekaufte Zeit. Die vertagte Krise des demokratischen Kapitalismus*. Suhrkamp, Berlin, 2008. 193.

lehetett volna a Covid19 lefolyására. De ha eddig még nem is létezett EU-európai stratégia, azért az sem magától értetődő, hogy a jövőt tekintve ne kellene számba venni egy európai együttműködést! A szövetségi Németországban végül is szinte egész idő alatt nem volt olyan egységes koronavírus-válságmenedzsment, amely szövetségszerte azonos jelleget öltött volna; a vonatkozó eljárásrendet az egyes tartományok – a szövetségi elvek ez idáig abszurdnak tűnő megtartása mellett – maguk határozták meg. Ettől azonban még senki sem fogja Németország egységes, szuverén és feloszthatatlan mivoltát kétségbe vonni.

A válságokon túl, békeidőkben, az európai nemzeteket a gazdasági haszonelv gondolata mentén állítják szembe egymással, ennek során módszeresen olyan virulens ellenérzéseket aknáznak ki, amelyek gyakran gazdasági jellegű érvekkel összekapcsolódva jelennek meg. Ezek az ellenérzések a felszín alatt egyébként is léteznek, és stimulálják a sovinizmus visszatérését, mivel a neoliberális-szociáldarwinista érveket a negatív, de pozitív irányba is mobilizálható hazafias érzésekkel társítják. Ennek az emberi, de alapvetően politikai síkon értelmezendő irigységkomplexumnak utat kellene engednie egy olyan összeurópai és szolidáris idea számára, amely organikus módon majd csak akkor jöhetne létre, ha olyan közös célokat és közös projekteket irányoznának elő (akár külső ellenfelek által kikényszerített módon), amelyekből *minden* európai nép profitálhatna és táplálkozhatna – nem csak az egyes nemzetek uralkodó rétegei, a gazdaság exportorientált területei és a bürokratikus apparátus. A szociális szolidaritás ugyanis, mint a 21. század eljövendő konzervativizmusának alkotóeleme, egyszer majd a poszt-EU korszakban egy olyan új Európa alapköve lesz, amely az egységesedést a megosztottság elé, az összetartást pedig az önizmizmust a leszármazottak elé helyezi, és amely elismeri és kellő súllyal kezeli az egyes államok és térségek sajátosságait.

Mindez az EU-ban, mint közös gazdasági és valutatérben, egyáltalán nem így zajlik. Ha azt akarnák, hogy Európa ilyen téren „hosszú távon prosperáljon, úgy ellentétes politikai hozzáállást kellene tanúsítani: néhol fiskális visszafogottságra, máshol pedig állami konjunktúra-programokra, illetve egyes területeken felértékelésre, máshol pedig leértékelésre, néhol a bérek befagyasztására, másutt pedig a belső kereslet fokozására, vagyis béremelésre lenne

szükség.”¹⁴ Azonban az EU jelenlegi keretei között ezt nem lehet megvalósítani, mivel az egyes országok anyagi értelemben vett felső rétegeinek képviselői lényegesen nagyobb arányban profitálnak a jelenlegi, szívésségi alapon működő mentőprogramokból. Másként fogalmazva: a kifacsart európai középosztály tartja el Görögországot, Olaszországot, illetve Spanyolország gazdagjait, miközben ezekben az országokban az alsó- és középosztálybelieken a további EU-európai kényszerű újraelosztások sem fognak segíteni.

MI A FŐ ELLENTMONDÁS?

Az eljövendő konzervativizmushoz kötődő, európai szintű hazafias szolidaritás megvalósítása érdekében elengedhetetlen annak felismerése, hogy az EU-n belül a lényegi ellentét nem az európai népek között jelenik meg, hanem, élesen fogalmazva, egyfelől a népek szociális és önazonos létezési szükségletei, másfelől pedig a gyakorta transznacionális tőke szükségletei és annak intézői és közvetítői között éleződik ki.

Ennek a tőkének nevezett bloknak az intézői és közvetítői leginkább a brüsszeli bürokrácia képviselői között találhatók, de a nyugati *mainstream*

Benedikt Kaiser: Szolidáris patriotizmus (2020)

¹⁴ Philip MANOW: *Die Politische Ökonomie des Populismus*. Suhrkamp, Berlin, 2018. 55.

média hangadó újságíróinak egész sora, illetve Nyugat-Európa azon vezető politikai osztálya is ide tartozik, amely nem védelmezi a népeket, semmifajta magyarázatot nem nyújt számukra, és semmilyen ötlettel sem rendelkezik a 21. századi Európa tekintetében. Ebből következően Günter Maschke teljesen megalapozottan állítja, hogy az EU nem számíthat nagyhatalmi pozícióra. Úgy fogalmaz, hogy „EU-Európa olyan rendszerré vált, amely engedelmességet követel anélkül, hogy védelmet biztosítana”.¹⁵ Az EU-ban, a Maschke által említett rendszer keretein belül, a nyugati országok uralkodó elitjei immár „felülről vívott osztályharcot” folytatnak a többségi európai népek ellen. Pont az eliteket azonban nem veszélyeztetik az európai akadálypálya olyan buktatói,¹⁶ mint a múltból gyökerező sovinizmus, amelyeket a jobboldalon gyakran tévesen Brüsszellel szemben tanúsított önkifejezési törekvésként interpretálnak. Az elitek szempontjából ráadásul a gondolkodás ilyen fajta beszűkülése részben hasznos is, hiszen így egymás ellen lehet uszítani az európai embereket, és elterelő hadjáratokba lehet ugratni őket ahelyett, hogy az érintettek azokat az elemi struktúrákat kérdőjeleznék meg, amelyek pont a gazdasági és politikai felelősséggel rendelkező réteget támogatják.

európai szintű hazafias szolidaritás

3000 ÉV EURÓPA

A közép-európai jobboldali pártok, mint például az AfD, az FPÖ és társaik, nagyon messze vannak az ellenfelek meghatározásától, pedig ennek tisztázását követően kell egy egységes Európa pozitív vízióját meghatározni: annak a hároméves kultúrkörnek a víziójáról van szó, amely olyan egymást kölcsönösen tápláló és befolyásoló, hihetetlenül gazdag kulturális, nemzeti, társadalmi és vallási értékek, térségek, kultúrák és népek lenyomatát hordozza magában, amelyeknek együttesen jobb esélyeik vannak a 21. század túlélésére, szemben azzal, ha mindenki csak önmagára hagyatkozna. Ezért kell meghatároznunk az eljövendő konzervativizmus világnézetét: a konzervatív forradalom európai dimenzióját.

Már abból is látszik, hogy ez nem lesz könnyű feladat, hogy az Európai Parlamenten belül az európai jobboldaliak, a mérsékeltetektől a radikálisokig, történelmi vagy politikai okokból rendszeresen összevesznek egymással, és emiatt frakcióik felbomlanak. Ezeket a jobboldalon jelen lévő belső problémákat, valamint az EU előzőekben vázolt alapvető hibáit egyaránt mérlegelni kell, mégpedig a nemzetállamok, Európa és a szociális kérdés problémáinak megoldása érdekében. Ez persze nem jelentheti azt, hogy minden összeurópai intézkedés felesleges volna. Ám az EU-t vissza kell bontani, mert rossz kiinduló pontokon alapul, és jelenlegi formájában pusztító hatása van, s mindezekből adódóan válságos pillanatokban minden bizonytalansággal cselekvőképtelenné válik.

A válsághelyzetekben megcélzandó és megvalósítandó, Nyugat-Európában is időszakosan megjelenő visszatérés a szuverén nemzetállamhoz azonban nem jelenti a fejlődési folyamatok végét. Hosszú távon ugyanis a klasszikus, önmagukra hagyatkozó nemzetállamok, ezek a 19. századi teremtnyek, határait mentén nem biztosítanak tartós védelmet a működésképtelen államokkal (*failed states*) szemben, sem pedig a globalizmus elveinek alávetett világpiac megrázkódtatásai ellen, vagy akár egy egész világot érintő vírussal szemben. Továbbá arra sem képes önmagában egy európai nemzetállam – területének méretétől függetlenül –, hogy uralja a digitalizációt, sem arra, hogy Kínával és az Egyesült Államokkal szemben széles körű infrastrukturális, politikai és gazdasági ellenmodellt alkosson.

Másképp kifejezve: a nemzetállam *önmagában* nem képes már Európa népeit megvédeni, mivel egyre inkább olyan nehézségek lépnek fel, amelyek meghaladják az egyes államok cselekvési lehetőségeit, és éppen olyan intézkedéseket és kényszerhelyzeteket idéznek elő, amelyek a liberális kapitalista globalizáció

15 Günter MASCHKE: *Erkenne die Lage! Sezession*, 2011/június. 21.

16 Lásd: Benedikt KAISER: *Der europäische Hindernisparcours. Sezession*, 2018/október. 17–21.

rendszerszintű velejárói. Az EU-n és az Egyesült Államokon belüli, gazdaságilag releváns erők által fémjelzett globalizációs módszer pont olyan körülményeket teremt, amelyek jól jönnek a megcsontosodott politikai kartellek és a világ-szinten tevékenykedő tőke képviselői számára (akik az EU által gerjesztett liberalizációból és a privatizációból húznak hasznot).¹⁷ Azonban a belső piacra és a regionális, szomszédos gazdasági rendszerekre koncentráló kis- és közepes vállalkozások, valamint ezek munkavállalói, továbbá a lakosság többsége és a nemzetállamok aktorai számára az előzőek önmagukban egyáltalán nem jelentenek segítséget. „A tőke és az információ világszintű cirkulációja által megtestesített hatalom egy területen kívüli jelenség, míg az aktuális politikai berendezkedés hatalma továbbra is lokális területekre korlátozódik. Ez csak a nemzetállam fokozatos hatalomvesztéséhez vezethet. Az államháztartás ki-egyenlítéséhez és a szociálpolitikai intézkedésekhez elegendő erőforrással nem rendelkező kormányzatok számára alig marad más, mint hogy deregularizációs stratégiát kövessenek – vagyis a gazdasági és kulturális fejlődés feletti uralmat átadják a »piaci erők«, tehát a megjelenésüket tekintve területen kívüli hatalmak számára.”¹⁸

SZOLIDÁRIS, PATRIÓTA, EURÓPAI

Egy európai alapokon nyugvó szolidáris–patrióta politika lényege szerint nem a „piaci erők” vagy a „területen kívüli hatalmak” neoliberális értelmezés szerinti jólétére, hanem az őslakos népek és nemzetek megőrzésére törekszik. Utóbbiak számára ez azt jelenti, hogy az „egység a sokféleségben” elv olyan egyedi, európai formáját kell megalkotni, amely szerint a különböző régiók és nemzetek erősségei összevonhatók, gyengeségeik pedig mérsékelhetők. Ha sovíniszta önteltségből adódóan elég erősnek érezné magát valaki ahhoz, hogy a globális piaci erők és folyamatok ellen egymaga lépjen fel, akkor egy olyan kényszerképzet áldozatává válna, amit az „európai egység a sokféleségben” megálmodója, Pierre Drieu la Rochelle már a ’30-as években előrevetített. Drieu ráadásul ezt egy olyan korszakban látta előre, amelyben a digitalizáció, az ipar 4.0, a pénzügyi piacok és a globális kapitalizmus rohamos fejlődése még teljesen elképzelhetetlennek számított. Ezért a nemzetállamok gondolatához való visszatérés nem lehet kizárólagos és korszerű (nem csupán korszellemhez hű) konzervatív válasz az EU bukására. Legalábbis nem Nyugat-Európában, ahol – a hibás fő irányvonal megfelelő korrektúráját követően – új útra kell rátérni, amelynek egzakt irányvonalai mentén ki kell dolgozni „a mi Európánk nem az ő EU-juk” vezérelvét.

MIT JELENT A „MI” EURÓPÁNK?

Az eljövendő konzervativizmus tehát elkötelezett marad Európa iránt, miközben EU-Európa politikai-ideológiai elveit kritizálja. A mi Európánk ugyanis több, mint csupán egy szerződésesegyesítés, többet jelent nyitott határoknál, nyitott piacoknál, nyílt társadalmaknál; olyan Európa a miénk, amely a jövő iránti felelősségtudatnak köszönhetően a múltját sem felejt el; egy olyan Európa, amely nem játssza ki egymás ellen a régiókat, nemzeteket és népeket, hanem egy közös etnokulturális tudatosságra épít, mivel rendületlenül egy hajóban evezünk; egy olyan Európa, amely védi s nem pedig lebontja a különféle kultúráit; egy olyan Európa, amely éppen ott nem igényel parancsba adott belső diverzitást, ahol valódi sokszínűséget kínál; egy olyan Európa, amely megvédi határait és amely az emberek számára a lehető legnagyobb szociális és belső biztonságot nyújtja; egy olyan Európa, amely közös nyelven kommunikál kifelé, mivel az észszerűség és az érzelem egyaránt ezt diktálja; egy szolidáris, magabiztos és szuverén Európa, tehát: egy olyan Európa, amelyért érdemes küzdeni, és amely az emberek és népek, nem pedig csak a gazdasági hatalmak hasznára válik.

17 Dirk JÖRKE: *Die Größe der Demokratie. Über die räumliche Dimension von Herrschaft und Partizipation.* Suhrkamp, Berlin, 2019. 191.

18 Zygmunt BAUMAN: *Gemeinschaften.* Suhrkamp, Frankfurt a. M. 2017. 119.

Híd a jövőbe –
Az Esztergom–párkányi
(Štúrovo, Szlovákia)
Mária Valéria híd
(Stefan Munder felvétele)

Kétségtelen: a hamis Európa jelenlegi körülményeinek felszámolása most még valószínűtlennek tűnik. Az EU azonban nem ismeri az örök érvényű klauzulákat, ezért büntudat nélkül idézhetjük Ulrike Guérot-t, aki a baloldali-liberális, európaiak nélküli hamis európaiság prototípusát képviseli: „A dezintegrációs elmélet arra tanít bennünket, hogy a rendszereket éppen akkor fenyegeti összeomlás, amikor mindenki, de mindenekelőtt az elitek azt állítják, hogy van, ami sosem omlhat össze, és hogy ezt senki sem akarná (gondoljunk csak a Német Demokratikus Köztársaságra és a Szovjetunióra). Amennyiben ez a hipotézis fennáll, úgy az állítólagosan alternatíva nélküli EU, amelynek politikai egységességére a hamisan érvelők minden körülmények között esküsznek, igencsak a végét járja.”¹⁹

Egy ilyen optimizmust elemi módon magunkévá téve, kétségbe vonható, hogy az EU tíz-húsz év múlva egyáltalán még fennáll-e: vagy egy fokozatos leépülés következik be a kilépések miatt (Brexit), vagy az eltérő világnézeti elvek mentén, a jelenlegi intézményrendszer alapos átalakítása által gyökeres reformok lépnek életbe, esetleg a magállamok tudatosan megszüntethetik az EU-t, amelyet követően, teljesen más elvek és igények alapján, fokozatosan épül újjá a szövetség.

EGYESÜLT EURÓPA IGEN, EU NEM

A szélesebb látókörral rendelkező elemzők elismerik a kontinens jövőbeli társadalmi és politikai egysítésének elemi szükségességét. Hosszú távon nem

¹⁹ Ulrike GUÉROT: *Warum Europa eine Republik werden muss! Eine politische Utopie*. Dietz, Bonn, 2016. 259.

kiút a nyitott határok, nyitott piacok ördögi köréből

kerülhető meg az összeurópai modell azok számára, akik egyfelől mindenki jóléte érdekében meg akarják akadályozni az olyan jelenségeket, mint az európai belső migráció, a vidéki népesség elvándorlása, vagy a kisebb országok fiatal értelmiségijeinek potensebb ipari országokba költözése, ugyanakkor ragaszkodnak egy közös úthoz, mivel a nemzeti önállósodási kísérletek anakronisztikussá váltak, s mert Közép- és Kelet-Európa kisebb nemzeteinek önérdekérvényesítő törekvései tartósan nehézségekbe ütköznének, mivel a nagy nyugati országok újra és újra politikai zsaroláshoz folyamodnak.

A 2015-ös évet követően ugyan beigazolódott, hogy amikor gyorsan kell dönteni, mint például a migrációs rohamnál, „az európaihoz képest a nemzeti cselekvési szint [...] sokkal fontosabbnak bizonyult”.²⁰ Ez az érvelés inkább az EU ellen szól, nem pedig egy más elvek alapján egyesített Európa ellen. Ez utóbbi egy olyan közös és hatékony migrációs stratégia kidolgozását tenné lehetővé, amely az egyes népeket bevonva, azok önfenntartási érdekei mentén épülne fel, annak érdekében, hogy – a kontinens organikus heterogenitása mellett – az életkörülmények és az életfeltételek bizonyos társadalmi-gazdasági szempontok szerinti igazítása fokozatosan a szociális gondoskodás kérdésének fundamentumává válhasson.

A több tudományágban jártas, konzervatív német történész, Rolf Peter Sieferle 1994-ben még azt is előre merte vetíteni, hogy a „gondoskodó jóléti államnak csak Egyesült Európaként, Egyesült Európának pedig csak jóléti államként van jövője”. Így fogalmazott: „Európa, mint jóléti állam, a jövőben csak akkor válhat erős vízióvá, ha a politika elsőbbségének kontinentális hagyományait összekötnék a lakosság többségének érdekeivel. [...] Európa mint jóléti állam számára bizonyára kedvezőbb prognózis vázolható fel, mint az idejétmúlt nemzetállamokra vonatkozóan”.²¹

Ezt a szolidáris, patrióta, európai gondolatot, pláne egy olyan korszakalkotó gondolkodó részéről, mint Sieferle, bizonyosan elő kell hívnunk, ha a jövőbeni Európa elveiről vitatkozunk.

Itt és most mégis úgy tűnik, hogy a nemzetállamok terepe továbbra is a konsernek és a munkavállalók, a tőke és a munka, valamint a „nagyok”, illetve a „kicsik és közepesek” viszonylatában fellépő szociális jellegű konfliktusok színtere lesz. Amíg az esetlegesen bekövetkező poszt-EU korszak változást nem hoz, ezt a toldozott-foldozott államállapotot kell megőrizni, és a népnek saját szuverenitását keresztül kell kiutat találnia a nyitott határok, nyitott piacok ördögi köréből.

Feltételezhetjük, hogy a közösségorientált értékek reneszánsza, majd összeurópai kibontakozása iránti igény a meglévő konzervatív és jobboldali táborokban vitákat fog kiváltani az elkövetkezendőkben, ami leginkább a liberális gondolatvilág előretörésének lesz köszönhető. Ez a „mindenség feloldásából” (Hans-Dietrich Sander) adódik, amely még a konzervativizmusnak nevezett heterogén konglomerátum esetében sem torpant meg Nyugat-Európában. Ennek ellenére nem lehet erről az útról letérni. Ez az első lépés Európa reneszánszához, amelynek fenntartható gyarapodásához egy olyan „európai ideára van szükség, amely nagyban különbözik azoktól, amelyek ma az európai intézményeket uralják”.²² Így vázolta fel a már idézett David Engels az eljövendő konzervativizmus sürgős feladatainak egyikét.

Az eljövendő konzervativizmus szolidáris, patrióta és európai lesz – vagy önmagában és megosztottan állva előbb (amint Nyugat-Európa) vagy utóbb (Közép- és Kelet-Európa esetében) a globalisták gőzhengerének martalékává válik. ■

(Fordította: Hárshgyi Zsuzsanna)

20 Andreas WEHR: *Europa, was nun? Trump, Brexit, Migration und Eurokrise*. Papyrossa, Köln, 2018. 137.

21 Rolf Peter SIEFERLE: *Epochenwechsel. Die Deutschen an der Schwelle zum 21. Jahrhundert*. Manuscriptum, Berlin, 2017. 278.

22 ENGELS: *Was tun?... I.m.* 205.